

Gordana Paić
Željko Bošnjak
Boris Čulina
Niko Grgić

MATEMATIČKI IZAZOVI 8

RADNI UDŽBENIK SA ZADATCIMA ZA VJEŽBANJE IZ MATEMATIKE
ZA **OSMI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE**

DRUGI DIO

Udžbenik je namijenjen učenicima kojima je određen primjereni program osnovnog odgoja i obrazovanja.

2. izdanje

2024.

Nakladnik
ALFA d. d. Zagreb
Nova Ves 23a

Za nakladnika
Miro Petric

Direktorica nakladništva
mr. sc. Daniela Novoselić

Urednica za matematiku i fiziku
Tea Borković

Izdanje priredila
Marija Draganjac

Prilagodba
Željka Butorac, prof. logoped

Recenzija
dr. sc. Željko Hanjš
Mira Šobot
Suzana Barnaki
Mirela Bukač

Lektura i korektura
Kristina Ferenčina

Likovno i grafičko oblikovanje
Rajna Hranuelli

Ilustracije
Antun Smajić

Naslovnica
Igor Bojan Vilagoš

Digitalno izdanje
Alfa d. d.
Mozaik Education Ltd.

Tehnička priprema
Rajna Hranuelli
Alfa d. d.

Tisak
Tiskara Zelina d. d.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU

Udžbenik je uvršten u Katalog odobrenih udžbenika za učenike s teškoćama u razvoju rješenjem Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske: **KLASA: UP/I-602-09/21-03/00301, URBROJ: 533-06-21-0002**, od **19. srpnja 2021. godine**.

CIP-zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001230067.

OPSEG PAPIRNATOG IZDANJA	MASA PAPIRNATOG IZDANJA	KNJIŽNI FORMAT
196 str.	410 g	265 mm (v) x 210 mm (š)

Digitalno izdanje dostupno je na internetskoj adresi **hr.mozaweb.com** ili putem aplikacije **mozaBook** za pametne uređaje s operativnim sustavima Android i iOS.

©Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Mozaik Education Ltd. zadržava intelektualno vlasništvo i sva autorska prava za komercijalne nazive *mozaBook*, *mozaWeb* i *mozaLearn*, digitalne proizvode, sadržaje i usluge proizvedene neovisno o nakladniku Alfa d. d.

**Gordana Paić
Željko Bošnjak
Boris Čulina
Niko Grgić**

MATEMATIČKI IZAZOVI 8

RADNI UDŽBENIK SA ZADATCIMA ZA VJEŽBANJE IZ MATEMATIKE
ZA **OSMI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE**

DRUGI DIO

Udžbenik je namijenjen učenicima kojima je određen primjereni program osnovnog odgoja i obrazovanja.

Ne zaboravi priručnik za navigaciju.

PRRIJE POČETKA TREBALO BI ZNATI:

Kad otvoriš stranicu s novim poglavljem, **najprije pročitaj** što bi trebala/trebao znati **prije usvajanja** novoga gradiva u tom poglavlju. Zatim **pogledaj** što ćeš **ново** saznati u tom poglavlju.

U OVOM ČEŠ POGLAVLJU SAZNATI:

Pretpostavljamo da će tvoju pozornost privući **matematičke zgodice**. Neke od njih podsjetit će te da su se ljudi bavili matematikom u davno doba.

Pitagora se oduševio brojevima kad je otkrio da žice na harfi daju harmonične tonove baš onda kad su im omjeri duljina prirodni brojevi. Tvrdio je i da svako nebesko tijelo ima svoj ton. Kad su ga pitali kako to da ne čujemo te tonove, odgovorio je: Svi nebeski tonovi slijevaju se u najuzvišeniji zvuk, a to je tišina.

PRIMJER 1.

Novo gradivo upoznat ćeš na primjerima iz svakidašnjega života s kojima se i ti možeš susresti.

UPAMTI

U prozoru **Upamti u sažetom su obliku** iznesene činjenice i tvrdnje koje bi valjalo **zapamtiti**.

ZADATCI ZA VJEŽBU

Da bi postala/postao matematički sportaš, poslužit će ti raznoliki zadatci koje ćeš pronaći ispod podnaslova Zadaci za vježbu.

SADRŽAJ

SUSTAVI LINEARNIH JEDNADŽBI. JEDNADŽBA PRAVCA (2. dio).....9

Grafički prikaz linearne ovisnosti – ponovimo. Jednadžba pravca.....	10
Jednadžba pravca.....	15
Jednadžba pravca određenoga dvjema točkama.....	22
Tok linearne ovisnosti	26
Međusobni položaji pravaca.....	31
Priprema za ispit znanja – SUSTAVI LINEARNIH JEDNADŽBI. JEDNADŽBA PRAVCA.....	36

PITAGORIN POUČAK 39

Mjerenje duljine i površine – ponovimo	40
Pravokutni trokut – ponovimo.....	42
Pitagorin poučak.....	46
Primjena Pitagorina poučka na pravokutni trokut.....	50
Obrat Pitagorina poučka	55
Primjena Pitagorina poučka na pravokutnik.....	57
Primjena Pitagorina poučka na kvadrat.....	61
Primjena Pitagorina poučka na jednakokračni trokut.....	65
Primjena Pitagorina poučka na jednakokranični trokut.....	69
Primjena Pitagorina poučka na romb.....	73
Primjena Pitagorina poučka na jednakokračni trapez.....	76
Priprema za ispit znanja – PITAGORIN POUČAK	79

GEOMETRIJA PROSTORA. PRIZME..... 83

Točke, pravci i ravnine u prostoru.....	84
Međusobni položaji pravca i ravnine	88
Međusobni položaji dvaju pravaca u prostoru.....	90
Međusobni položaji dviju ravnina u prostoru. Okomitost dviju ravnina.....	93
Prizma	97

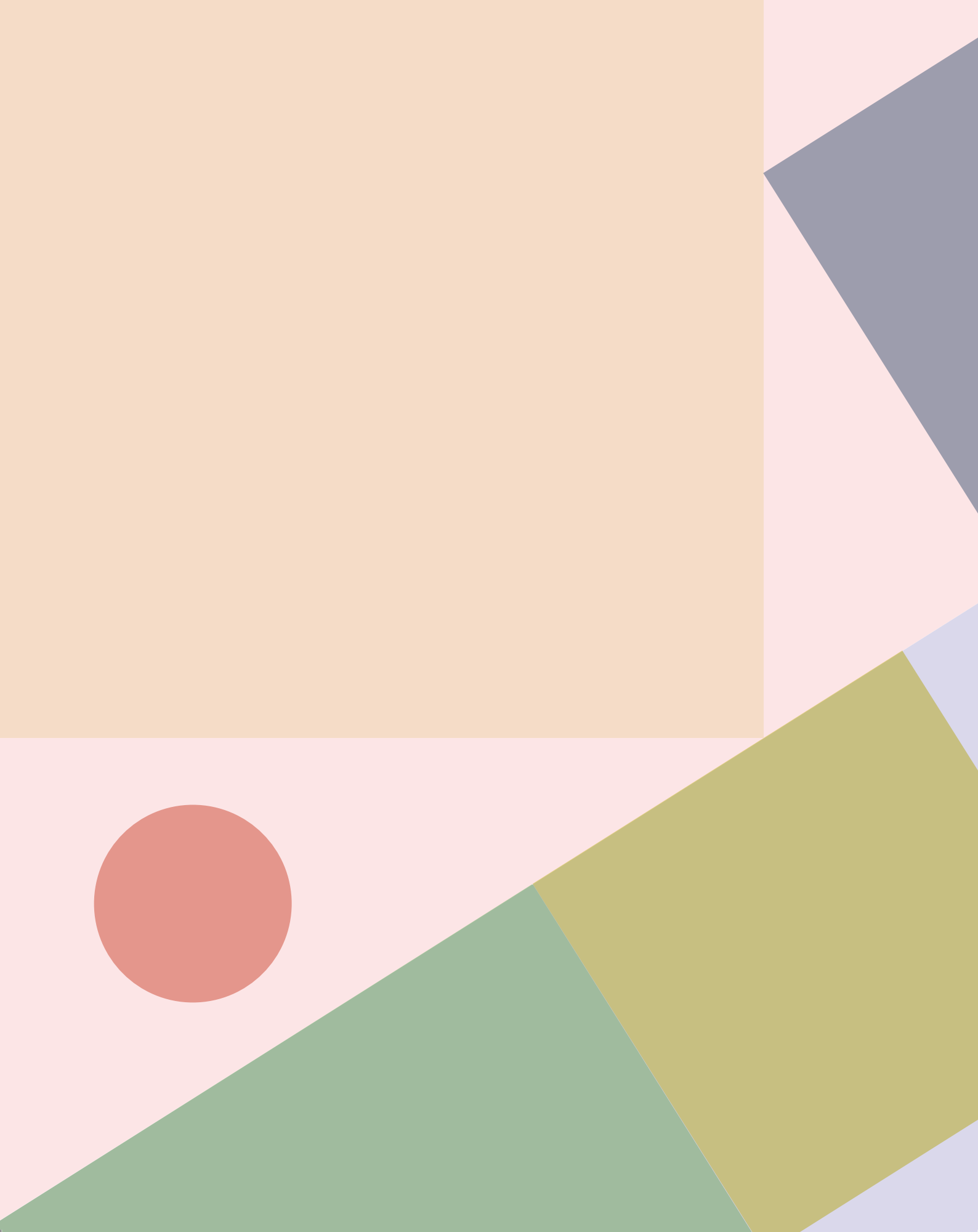
Kocka.....	103
Oplošje kocke.....	109
Mjerenje mase i volumena – ponovimo.....	111
Volumen kocke.....	114
Kvadar.....	118
Oplošje kvadra.....	123
Volumen kvadra.....	125
Oplošje i volumen prizme.....	128
Pravilna četverostrana prizma (kvadratna prizma).....	132
Priprema za ispit znanja – GEOMETRIJA PROSTORA. PRIZME.....	136

PIRAMIDE I OBLA GEOMETRIJSKA TIJELA.....139

Piramida.....	140
Oplošje i volumen piramide.....	144
Pravilna četverostrana piramida.....	148
Valjak.....	156
Oplošje i volumen valjka.....	161
Stožac.....	166
Oplošje i volumen stošca.....	170
Priprema za ispit znanja – PIRAMIDE I OBLA GEOMETRIJSKA TIJELA.....	175

ZAVRŠNO PONAVLJANJE 179

RJEŠENJA ZADATAKA.....185

SUSTAVI LINEARNIH JEDNADŽBI. JEDNADŽBA PRAVCA (2. dio)

PRIJE POČETKA TREBALO BI ZNATI:

- rješavanje **linearnih jednadžbi** s jednom nepoznanicom
- **uređeni par**
- **linearnu ovisnost**.

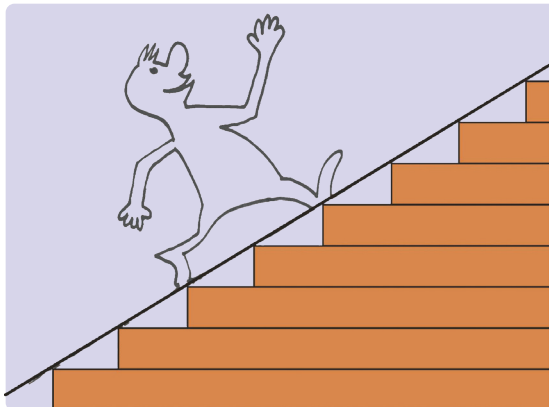

U OVOM ĆEŠ POGLAVLJU SAZNATI:

- što su sustavi linearnih jednadžbi
- što znači riješiti sustav
- neke metode kojima možeš riješiti sustav
- kako provjeriti rješenje sustava
- što je **jednadžba pravca**
- kako tumačiti koeficijente jednadžbe pravca
- kako odrediti jednadžbu pravca određenoga dvjema točkama.

Grafički prikaz linearne ovisnosti – ponovimo.

Jednadžba pravca

Svojedobno je bio jako popularan crtić Linea. Bio je zanimljiv jer je autor uspio cijeli crtić nacrtati samo jednom linijom.

ISHOD UČENJA:

B. 7. 4. i D. 8. 3.

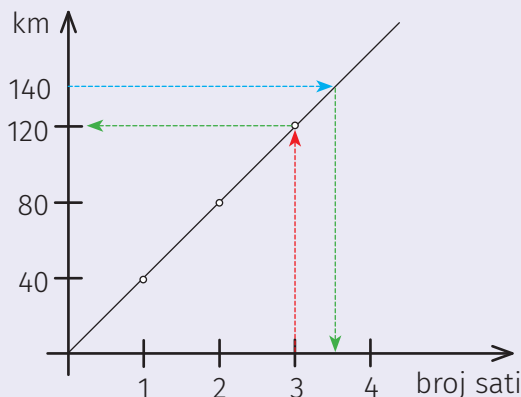
- moći ćeš grafički prikazati linearnu ovisnost
- moći ćeš crtati pravac zadan jednadžbom oblika $y = ax + b$, gdje su a i b racionalni brojevi, u pravokutnom koordinatnom sustavu u ravnini

PRIMJER 1.

Na poznatoj biciklističkoj utrci Tour de France svaki sudionik **u prosjeku za 1 sat** prijeđe **40 km**. Na crtežu je prikazano kako su se sudionici kretali u **jednom danu**. Očitajmo s grafa **koliko su kilometara prešli nakon 3 sata**. Koliko im je **sati** trebalo **za 140 km**?

Rješenje:

$$y = 40 \cdot x$$

S grafa očitavamo da su nakon **3** sata prešli **120** km.

Za **140** km trebalo im je **3 i pol** sata vožnje.

UPAMTI

Graf linearne ovisnosti $y = ax + b$ jest **skup svih točaka** s koordinatama (x, y) .

Grafički prikaz linearne ovisnosti jest **pravac** s jednadžbom $y = ax + b$.

PRIMJER 2.

Nacrtajmo pravac: a) $y = 3x - 2$,   b) $y = -\frac{1}{2}x + 3$.

Rješenje: a) Da bismo nacrtali pravac, potrebne su nam **točno dvije točke**. Zbog sigurnosti odredimo i treću točku toga pravca.

Po volji odaberemo vrijednosti za x , primjerice 0, 1 i -1. Skiciramo tablicu te izračunamo y .

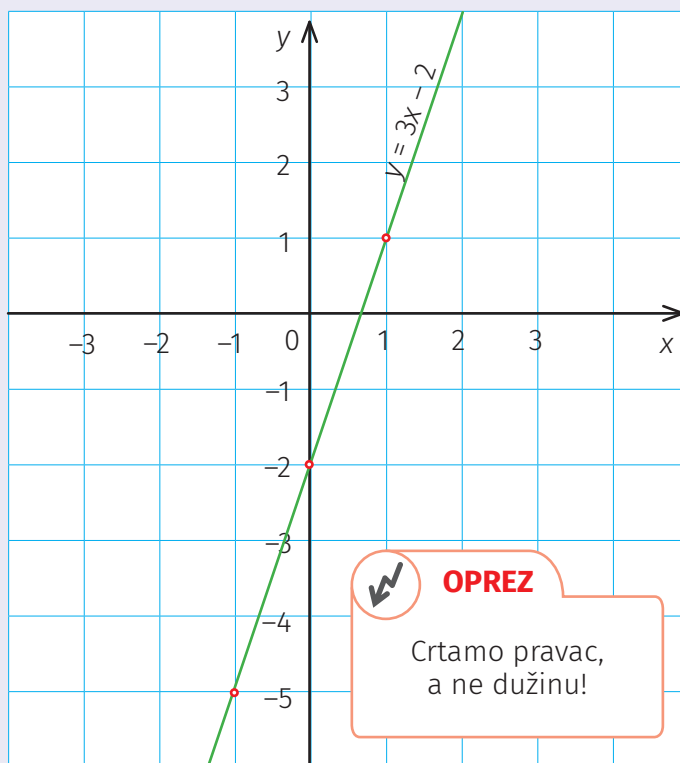
x	0	1	-1
y	-2	1	-5
	$3 \cdot 0 - 2 = -2$	$3 \cdot 1 - 2 = 1$	$3 \cdot (-1) - 2 = -5$

Ucrtajmo dobivene točke (0, -2), (1, 1) i (-1, -5) u koordinatni sustav.

Povučemo pravac kroz te točke.

UPAMTI

Podatke iz numeričkih tablica (parove pridruženih vrijednosti) predočujemo **u koordinatnom sustavu**. Kad spojimo te točke, dobijemo pravac koji je **graf linearne ovisnosti**.

Napravimo **tablicu vrijednosti** za najmanje **dva**, po volji odabrana broja za x .

x	izabrane vrijednosti
y	izračunate vrijednosti

Nacrtamo te točke u koordinatnom sustavu.

Povučemo kroz te točke pravac čija je jednačba **$y = ax + b$** . Dakle, grafički prikaz linearne ovisnosti $y = ax + b$ u koordinatnoj ravnini jest **pravac s jednačbom $y = ax + b$** .

$$b) y = -\frac{1}{2}x + 3$$

Rješenje:

1. Napravimo tablicu.

x	y
-2	4
0	3
2	2

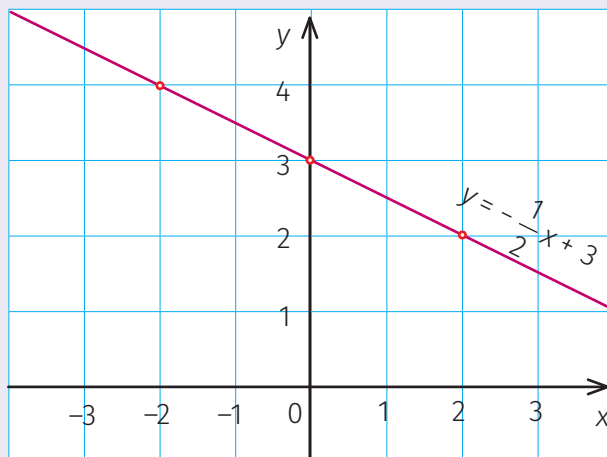
2. i 3. Ucrtamo te točke u koordinatni sustav i nacrtamo pravac.

Ne zaboravi na pravcu napisati njegovu jednadžbu.

TRIK

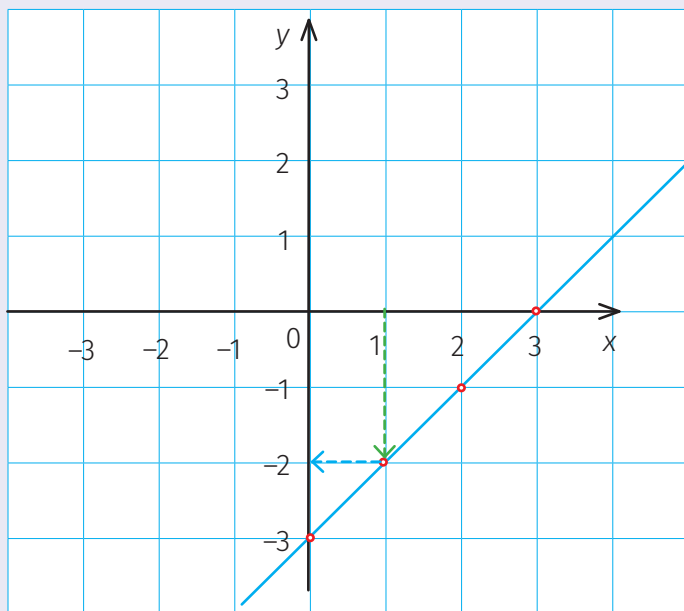
Ako je a razlomak, zgodno je za x izabrati broj djeljiv s nazivnikom toga razlomka jer će se pri računanju skratiti.

PRIMJER 3.

Nacrtajmo graf linearne ovisnosti kojem **pripadaju točke (0, -3) i (2, -1)**.
Potom **očitajmo s grafa** koji **broj** ta linearna ovisnost **pridružuje broju 1**.

Rješenje:

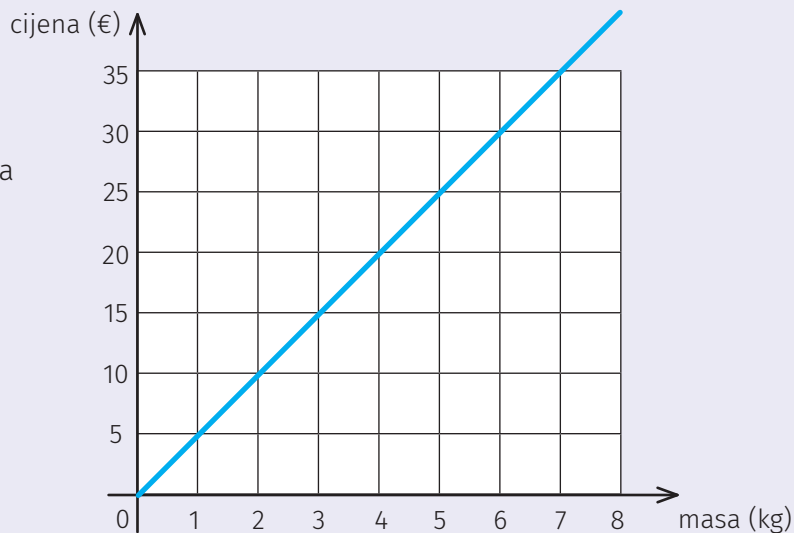
Broju 1 linearna ovisnost pridružuje broj -2.

Riječ linearna dolazi od latinske riječi linea, što znači crta, pravac, potez.

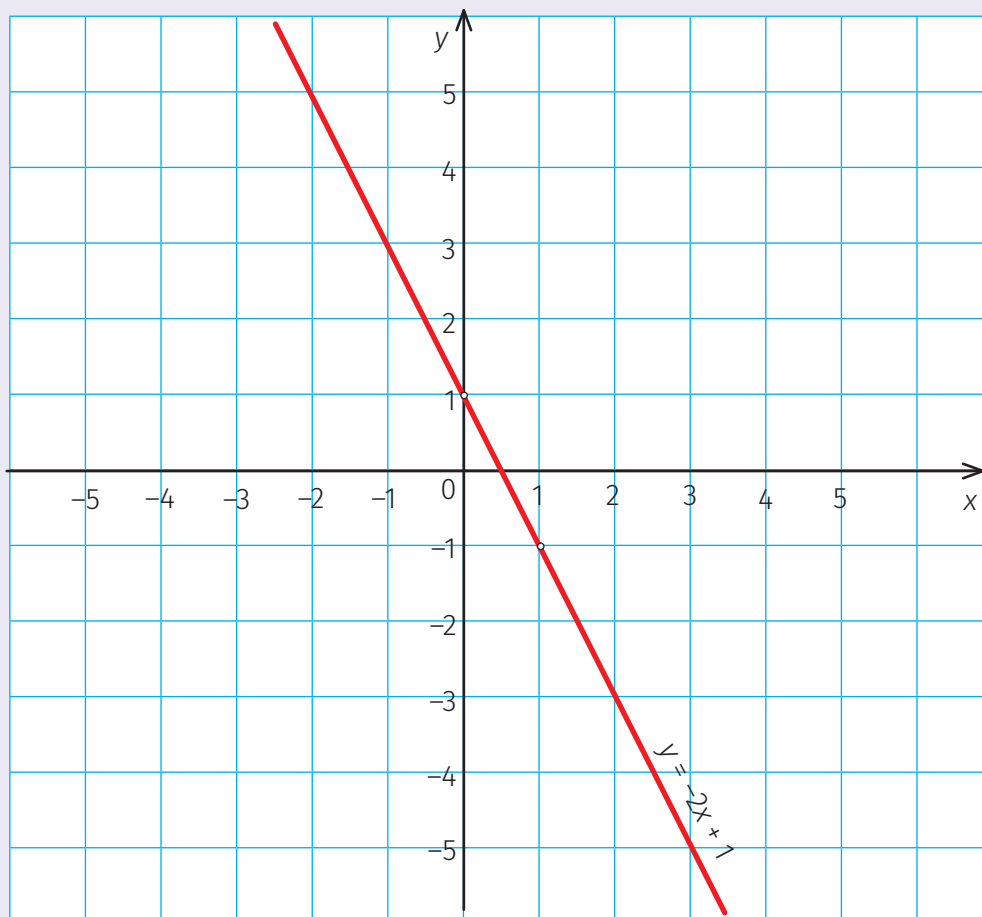

ZADATCI ZA VJEŽBU

1. a) Očitaj **s grafa** koliko stoji **4** kilograma jagoda.
b) Očitaj **s grafa** koliko se jagoda može kupiti za **35 €**?

2. U koordinatnoj ravnini **nacrtnan je graf** linearne ovisnosti.

Očitaj **s grafa** koju vrijednost **ta linearna ovisnost** pridružuje **nezavisnoj veličini x**:

- a) 0, ___   b) 1, ___   c) -1, ___   d) 2, ___   e) -2, ___   f) 3 ___.

3. Nacrtaj pravac: a) $y = x$,

b) $y = -x$,

c) $y = x + 2$,

d) $y = x - 2$,

e) $y = -x + 2$,

f) $y = -x - 2$.

4. Nacrtaj pravac: a) $y = 3x$,

b) $y = -3x + 2$,

c) $y = 3x - 1$.

5. Nacrtaj pravac: a) $y = \frac{1}{2}x$,

b) $y = \frac{-1}{2}x + 1$,

c) $y = \frac{1}{2}x - 2$.

6. Linearna ovisnost zadana je podacima iz sljedeće tablice.

x	-2	-1	0	1	2
y	-5	-4	-3	-2	-1

Nacrtaj graf te linearne ovisnosti.

7. Nacrtaj pravac $y = \frac{1}{2}x - 3$. Očitaj točku pravca čija je:

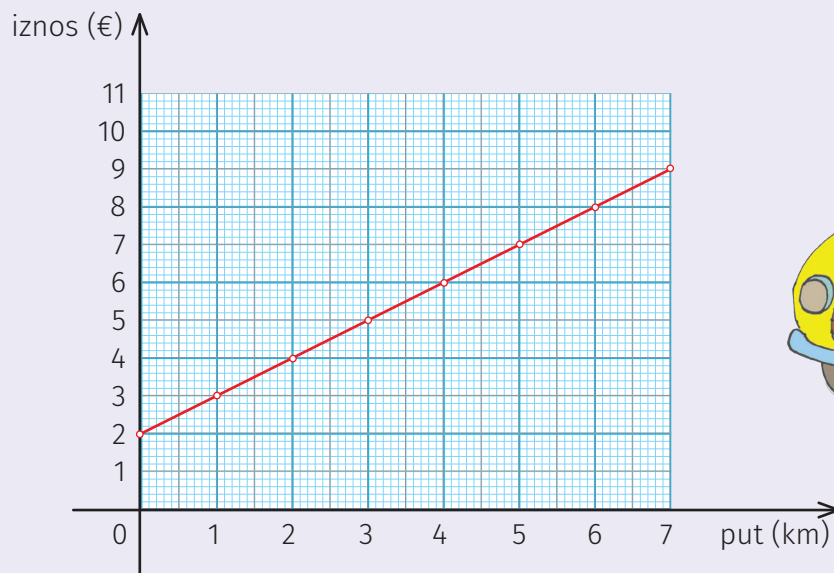
a) apscisa 2,

b) ordinata 0,

c) ordinata -3,

d) apscisa -4.

8. Ivan se vraćao iz kina. Vozio se taksijem. Tijekom vožnje proučio je cjenik i kod kuće nacrtao grafički prikaz ovisnosti **iznosa računa o prijeđenom putu**.

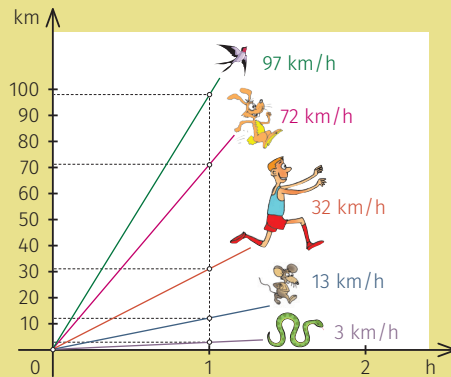

a) Koliko Ivan treba platiti da taksist **dođe po njega**?

b) Koliko je Ivan platio ako se **vozio 7 km**?

Jednadžba pravca

Na sljedećem grafikonu polupravcima su prikazana jednolika gibanja raznih bića. Pokušaj povezati brzine njihovih gibanja s nagibima pravaca.

KLJUČNI POJMOVI:

- nagib pravca
- odsječak na y-osi

ISHOD UČENJA:

D. 8. 3.

- moći ćeš provjeravati pripadnost točke pravcu
- moći ćeš čitati i tumačiti koeficijente jednadžbe pravca

PRIMJER 1.

Odredimo točku $R(x, 5)$ i točku $T(-2, y)$ koje pripadaju pravcu $y = x + 1$.

Rješenje: U jednadžbu pravca $y = x + 1$ umjesto slova y možemo pisati broj 5, ordinatu zadane točke R .

$$\begin{aligned}5 &= x + 1 \\x + 1 &= 5 \\x &= 5 - 1 \\x &= 4 \\R(4, 5)\end{aligned}$$

Odredimo i točku $T(-2, y)$.

U jednadžbu $y = x + 1$ uvrštavamo za x broj -2 .

$$\begin{aligned}y &= -2 + 1 \\y &= -1\end{aligned}$$

$$T(-2, -1)$$

PRIMJER 2.

Nacrtajmo pravac zadan jednadžbom $2x - 3y + 6 = 0$.

Rješenje:

Preuredit ćemo zadanu jednadžbu. Želimo **na lijevoj** strani jednadžbe **imati y sam**.
Prebacit ćemo **sve ostalo na desnu** stranu jednadžbe.

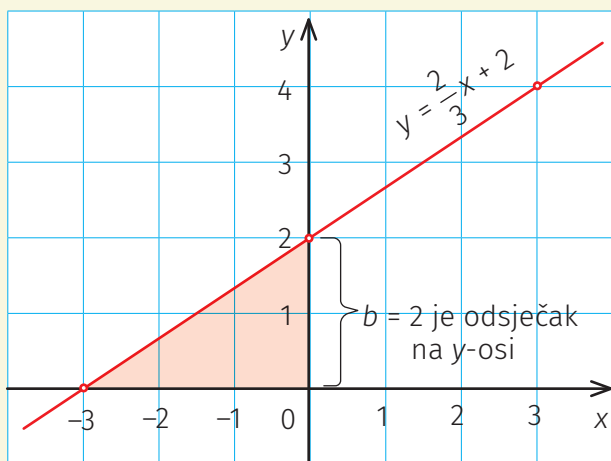
$$\begin{aligned}&\downarrow \quad \downarrow \\-3y &= -2x - 6 \quad / : (-3) \quad \text{Podijelit ćemo jednadžbu s } -3, \text{ jer nam još samo on smeta pored } y.\end{aligned}$$

$$y = \frac{2}{3}x + 2$$

Napravimo tablicu i nacrtajmo pravac.

$$y = \frac{2}{3}x + 2$$

x	y
-3	0
0	2
3	4

$$y = \frac{2}{3}x + 2$$

koeficijent smjera = $\frac{2}{3}$

odsječak na y-osi = 2

UPAMTI

Ako je jednačba pravca napisana u obliku **$y = ax + b$** , kaže se da je napisana u **eksplicitnom obliku**. Na **lijevoj** je strani **y**, a **svi** su ostali članovi na **desnoj** strani. Koeficijent **a** nazivamo **koeficijentom smjera** ili **nagibom**, a koeficijent **b** **odsječkom na y-osi**.

PRIMJER 3.

Iz jednačbe pravca **ispišimo nagib pravca** i odredimo **odsječak na y-osi**.

$$-3y - 4x + 4 = 0$$

Rješenje: Sređivanjem jednačbe $-3y - 4x + 4 = 0$ dobivamo:

$$-3y = 4x - 4 \quad / : (-3)$$

$$y = -\frac{4}{3}x + \frac{4}{3}$$

Uočavamo parametre $a = -\frac{4}{3}$ i $b = \frac{4}{3}$.

Nagib pravca jest $a = -\frac{4}{3}$, a broj $b = \frac{4}{3}$ odsječak je na y-osi.

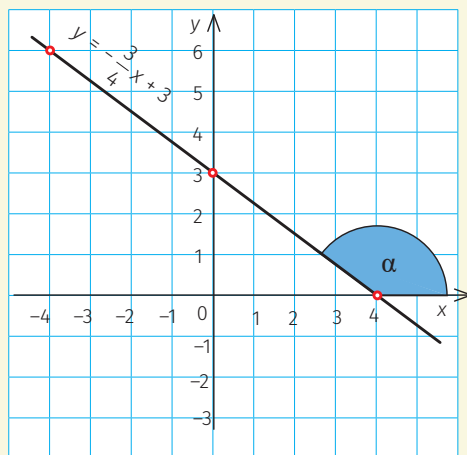
PRIMJER 4.

Kakav kut (šiljasti ili tupi) **zatvaraju pravci** $y = -\frac{3}{4}x + 3$ i $y = 3x - 4$ **s pozitivnim dijelom x-osi?**

Rješenje: Nacrtajmo zadane pravce.

$$y = -\frac{3}{4}x + 3$$

x	y
-4	6
0	3
4	0

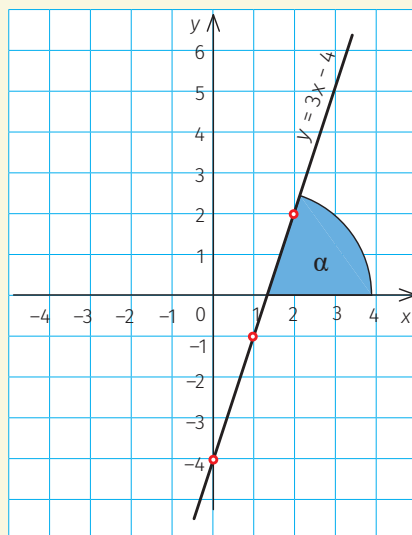

$$y = -\frac{3}{4}x + 3, a = -\frac{3}{4}$$

Ako je $a < 0$, pravac zatvara tupi kut s pozitivnim dijelom x-osi.

$$y = 3x - 4$$

x	y
1	-1
0	-4
2	2

$$y = 3x - 4, a = 3$$

Ako je $a > 0$, kut je šiljasti.

UPAMTI

Ako je koeficijent smjera **pozitivan** ($a > 0$), tada pravac $y = ax + b$ **s pozitivnim dijelom x-osi** zatvara **šiljasti** kut. Ako je koeficijent smjera **negativan** ($a < 0$), tada pravac $y = ax + b$ **s pozitivnim dijelom x-osi** zatvara **tupi** kut.

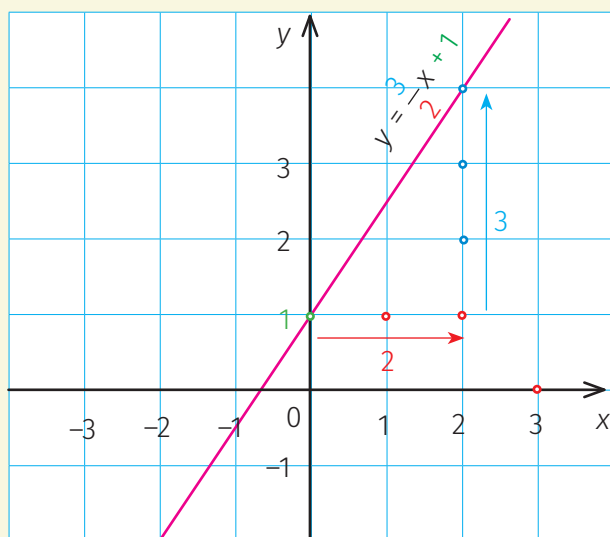
U sljedećem ćeš primjeru naučiti crtati pravac pomoću njegova nagiba.

PRIMJER 5.

Nacrtajmo pravce: a) $y = \frac{3}{2}x + 1$, b) $y = \frac{2}{3}x$, c) $y + 2x = 0$, d) $y + 2x - 3 = 0$.

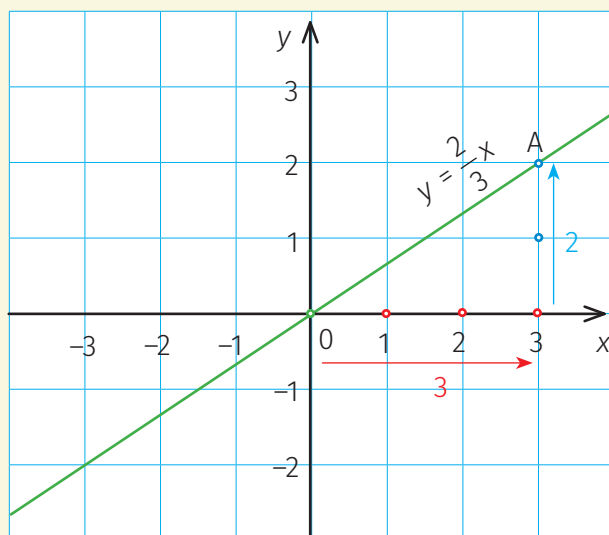
Rješenje: a) $y = \frac{3}{2}x + 1$

$$y = \frac{3}{2}x + 1$$

Ako je $x = 0$, onda je $y = 1$ ($y = b$). Ako je $x = 2$, onda je $y = 4$. Uočavamo da se povećanjem x -a za 2, y povećao za 3. Primijetimo da je $a = \frac{3}{2}$.

Rješenje: b) $y = \frac{2}{3}x + 0$

1. Počinjemo od točke $(0, b)$.

2. Oblikujemo **pravokutni** trokut. Od točke $(0, b)$ **krećemo se udesno** onoliko koraka (jediničnih dužina) koliko iznosi **nazivnik** koeficijenta smjera.

3. Od toga mjesta **krećemo uspravno** prema gore, ako je **brojnik** koeficijenta smjera **pozitivan**, ili **prema dolje** ako je **brojnik** koeficijenta smjera **negativan**.

4. Nacrtamo **pravac** kao produljenu **hipotenuzu** dobivenoga pravokutnog trokuta.

1. Nanesemo na x -os u pozitivnom smjeru **3** jedinice (**nazivnik** od koeficijenta a).

2. Od toga mjesta uspravno, prema gore, nanesemo **2** jedinice (**brojnik** od koeficijenta a). Dobili smo točku A.

3. Budući da pravac prolazi ishodištem, nacrtamo ga **ishodištem** i točkom A (**nazivnik**, **brojnik**).

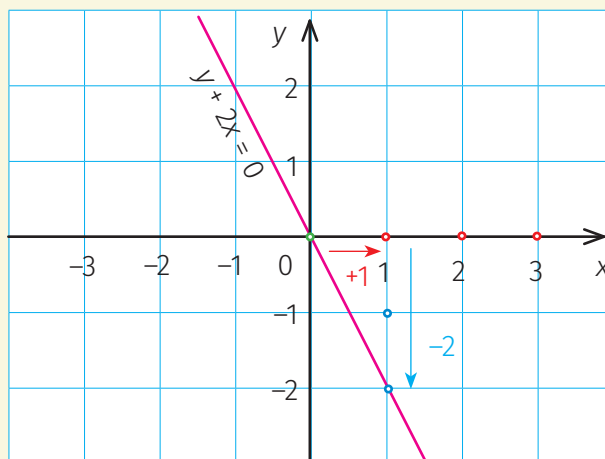
Rješenje: c) $y + 2x = 0$
 $y = -2x$

Pripremimo jednadžbu za brzo crtanje.

$$y = \frac{-2}{1}x + 0$$

+ 0 uvijek i bilo čemu možemo pribrojiti.

Svaki se cijeli broj može napisati kao razlomak s nazivnikom 1.

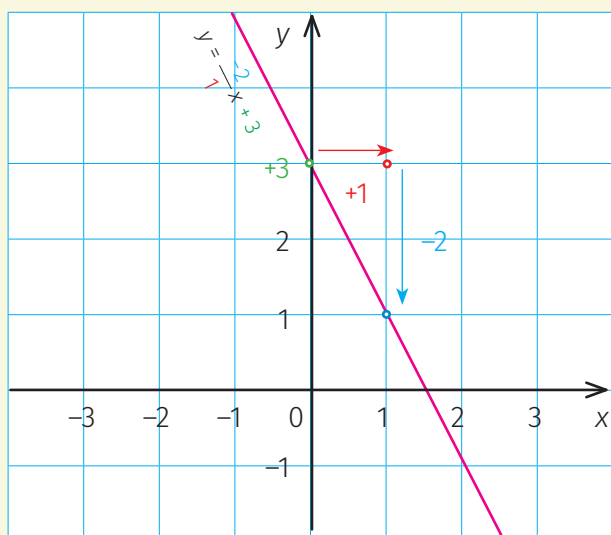

Rješenje: d) $y + 2x - 3 = 0$

Izrazimo najprije jednadžbu u eksplicitnom obliku.
 $y = -2x + 3$

Koeficijentu smjera dodat ćemo nazivnik jer nam je on važan za 2. korak crtanja.

$$y = \frac{-2}{1}x + 3$$

1. S obzirom na odsječak pravca na y-osi, $b = 3$, znamo jednu točku $T(0, 3)$ i od nje počinjemo.
2. Po paraleli s x-osi iz točke T krećemo se udesno za onoliko jedinica koliki je nazivnik koeficijenta a , dakle za 1.
3. Od toga se mjesta krećemo uspravno prema dolje onoliko jedinica koliki je brojnik koeficijenta a , dakle za -2.
4. Nacrtamo pravac dobivenom točkom nakon 3. koraka i točkom $T(0, 3)$.

ZADATCI ZA VJEŽBU

1. Nacrtaj pravac $y = 2x - 3$. Očitaj **točku pravca** čija je:

- a) apscisa 2,   b) ordinata 3,   c) ordinata -3,   d) apscisa -1.

Računski provjeri **pripadaju li** te točke pravcu $y = 2x - 3$.

2. Za **svaku** od navedenih točaka provjeri **pripada li** pravcu $y = 2x - 1$:

$A(-2, 1),$ $B(3, -2),$ $C\left(\frac{1}{2}, 0\right),$ $D(1, 1),$ $F(10, 19).$

3. Zaokruži **slovo** ispred **točnoga** odgovora. Točka $T(-2, 2)$ **pripada** pravcu:

- a) $y = -2x,$ b) $y = x,$ c) $y = 2x,$ d) $y = -x.$

4. Odredi točku $L(x, 3)$ koja **pripada** pravcu:

- a) $y = -3x + 1,$ b) $y = 2x + 5,$ c) $y = -7x - 4.$

5. Odredi točku $M(-2, y)$ koja **pripada** pravcu:

- a) $y = 2x - 1,$ b) $y = -3x + 5,$ c) $y = \frac{1}{2}x + 3.$

6. Za svaki od navedenih pravaca u eksplicitnom obliku **ispiši koeficijent smjera i odsječak na**

- y-osi:** a) $y = 3x - 7,$ b) $y = -x + 10,$ c) $y = -\frac{1}{2}x - 1,$ d) $y = -\frac{4}{5}x + 0.1.$